

III CSK 274/09 - Postanowienie Sądu Najwyższego

Opublikowano: LEX nr 611827, OSNC-ZD 2011/1/9

Postanowienie

Sądu Najwyższego

z dnia 17 czerwca 2010 r.

III CSK 274/09

TEZA aktualna

1. Ustalenie wartości nakładu z majątku wspólnego na majątek odrębny uczestnika - obejmujący przysługujące mu prawa wspólnika spółki cywilnej, uzyskane w zamian za wniesienie wkładów powinno uwzględniać wartość fikcyjnie ustalonego udziału, jaki przysługiwałby małżonkowi - wspólnikowi spółki, gdyby z tej spółki wystąpił w momencie ustania wspólności majątkowej małżeńskiej, określoną według cen z chwili orzekania.
2. Istotą ustroju wspólności ustawowej jest włączenie do majątku wspólnego małżonków dochodów, jakie każde z nich osiągnęło w czasie trwania wspólności majątkowej m. in. z majątku odrębnego. Wyłączenie z tego majątku składnika, którego podstawy ekonomiczne powstały w czasie trwania wspólności tylko dlatego, że zgodnie z przepisami jego wymagalność uzależniona była od czynności podjętych już po ustaniu wspólności, powodowałoby nieuzasadnione umniejszenie majątku wspólnego z korzyścią dla majątku odrębnego.
3. Artykuł 32 § 2 pkt 2 k.r.o. odnosił się jedynie do dochodów z majątku odrębnego osiągniętych w okresie trwania ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej, a nie po jego wyłączeniu.

UZASADNIENIE

Skład orzekający

Przewodniczący: Sędzia SN Mirosław Bączyk.

Sędziowie SN: Dariusz Dończyk, Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca).

Sentencja

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku E. M. przy uczestnictwie H. M. o podział majątku wspólnego, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na rozprawie w dniu 17 czerwca 2010 r., skargi kasacyjnej wnioskodawczyni i uczestnika od postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 4 czerwca 2009 r.,

I. uchyla zaskarżone postanowienie w punkcie 1

a) tiret trzeci, dotyczącym zaliczenia do majątku wspólnego kwoty 88.397 zł,

b) tiret czwarty, dotyczącym nakładu w postaci wkładu pieniężnego o wartości 75.242 zł,

c) tiret piąty, dotyczącym dopłat,

d) tiret szósty, dotyczącym rozliczenia nakładów,

e) tiret siódmy i ósmy, dotyczących wartości przedmiotu wniosku oraz kosztów sądowych, oraz w punkcie 2, w zakresie oddalenia apelacji wnioskodawczynie odnoszącej się do ustalenia wartości wkładu uczestnika w spółce cywilnej "L." oraz orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego i w tej części przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego

II. w pozostałym zakresie obydwie skargi kasacyjne oddala.

Uzasadnienie faktyczne

W sprawie o podział majątku wspólnego wnioskodawczynie E. M. i uczestnika H. M. Sąd Rejonowy ustalił następujące fakty: Strony zawarły małżeństwo w dniu 26 października 1974 r. W dniu 26 września 1997 r. wyłączyły umownie małżeńską wspólność ustawową, za wyjątkiem majątku nabytego bezpłatnie, o ile spadkodawca lub darczyńca nie postanowił inaczej. Ich małżeństwo rozwiązane zostało przez rozwód z dniem 13 sierpnia 1998 r.

W 1979 r. wnioskodawczynie przydzielono mieszkaniu lokatorskie w G. Wkład mieszkaniowy w kwocie 45.400 zł (przed denominacją) pochodził z jej majątku odrębnego. Po przekształceniu prawa do lokalu na własnościowe wkład wnioskodawczynie odpowiadał 14,48 % wartości mieszkania i sumie 23.067 zł w chwili orzekania.

W 1993 r. uczestnik przystąpił do spółki cywilnej "L.", wnosząc 25.000.000 zł (przed denominacją) wkładu z majątku wspólnego, co odpowiada obecnie kwocie 10.814 zł. Dochód uczestnika z tej spółki w okresie od 1994 do września 1997 r. wyniósł 107.719,08 zł. Ponadto w 1995 r. uczestnik osiągnął 6.978,56 zł dochodu z umowy zlecenia lub umowy o dzieło.

W tym samym roku uczestnik razem z pozostałymi współnikami spółki "L." kupił udziały w Agencji "W." sp. z o.o. za pieniądze darowane przez matkę (1.200 zł).

W dniu 4 kwietnia 1997 r. współnicy spółki "L." nabyli do wspólności łącznej udział 4/108 w prawie własności nieruchomości położonej w C., na co uczestnik przeznaczył pieniądze z majątku wspólnego. Po sprzedaży udziału uczestnik w grudniu 2002 r. otrzymał kwotę 200.000 zł, która obecnie odpowiada kwocie 225.420 zł.

W lipcu 1997 r. uczestnik kupił samochód m-ki Mercedes. Pieniądze na połowę ceny pożyczzył od matki. Matka uczestnika była współwłaścicielką samochodu w 1/2. Po rozwodzie uczestnik sprzedał samochód i oddał matce 30.000 zł. Wartość rynkowa udziału (1/2) uczestnika w prawie własności samochodu wg obecnych cen odpowiada 40.600 zł.

W latach 1996, 1997 i 2000 uczestnik pobrał w spółce "W." dywidendy w łącznej sumie 142.468 zł.

Wnioskodawczynie przy pomocy uczestnika uruchomiła sklep odzieżowy. W okresie od 1994 r. do 1997 r. osiągnęła dochód, który obecnie odpowiada kwocie 51.316,60 zł.

Łączne dochody uczestnika w okresie od 1994 r. do ustania wspólności majątkowej wynoszą 177.326,60 zł. Dochody wnioskodawczynie za ten okres zamykają się sumą 51.316,60 zł.

Różnica w ich dochodach wynosi 126.010 zł.

W dniu wyłączenia małżeńskiej wspólności majątkowej uczestnik wypłacił wnioskodawczynie

63.000 zł, która obecnie odpowiada kwocie 103.017,60 zł.

Wnioskodawczyni zabrała uczestnikowi weksle in blanco zabezpieczające pożyczkę udzieloną przez niego z dochodów z działalności gospodarczej, wystawione na kwoty po 10.000 zł. Na ich podstawie przeprowadziła egzekucję. Uzyskała kwotę o aktualnej wartości 50.455 zł, którą zużyła je na własne potrzeby.

Około 1997 r. uczestnik wyremontował i wyposażył w nowe meble i sprzęty mieszkanie stron w G. Wartość jego nakładu wg obecnych cen wynosi 56.510 zł. Środki częściowo pochodziły z dochodów uczestnika a częściowo z zaciągniętych przez niego pożyczek, spłaconych z majątku odrębnego w 2000 r.

W 1998 r. uczestnik poczynił nakłady z majątku, o aktualnej wartości 48.120 zł na dom na działce stron pozostającej w ich użytkowaniu wieczystym i sprzedanej w trakcie postępowania. Uzyskaną ceną strony podzieliły się po połowie.

Sąd Rejonowy, postanowieniem z dnia 29 lipca 2008 r. majątek wspólny stron oszacował na 761.613 zł. Za przedmiot podziału uznał własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego w G. o wartości 159.300 zł, ruchomości stanowiące wyposażenie tego lokalu o łącznej wartości 17.370 zł, kwotę 225.420 zł pochodząca ze sprzedaży udziału 4/108 w prawie własności nieruchomości położonej w C., kwotę 40.600 zł jako wartość udziału (1/2) uczestnika w prawie własności samochodu Mercedes, kwotę 142.468 zł pobraną tytułem dywidendy za 1995, 1996 i 1997 r. przez uczestnika w spółce "W.", kwotę 126.010 zł stanowiącą różnicę w dochodach uczestnika i wnioskodawczyni ze wszystkich źródeł ich działalności gospodarczej w okresie od 1995 r. do 26 września 1997 r., kwotę 50.445 zł z tytułu egzekucji weksli pobraną przez wnioskodawczynię. Ustalił, że po ustaniu wspólności majątkowej wnioskodawczyni otrzymała od uczestnika tytułem częściowej spłaty kwotę 63.000 zł (obecna wartość 103.017 zł) oraz że poczyniła z majątku odrębnego nakład na majątek wspólny w postaci wkładu mieszkaniowego o wartości 23.067 zł. Sąd ustalił także, że z majątku wspólnego stron na majątek odrębny uczestnika wydatkowana została kwota 10.814 zł (wartość wkładu do spółki "L."). Podział majątku wspólnego nastąpił przez przyznanie wnioskodawczyni własnościowego spółdzielczego prawa do mieszkania i ruchomości stanowiących jego wyposażenie. Od uczestnika sąd zasądził na rzecz wnioskodawczyni dopłatę w kwocie 50.674,50 zł oraz kwotę 23.067 zł tytułem zwrotu nakładów z majątku odrębnego wnioskodawczyni na majątek wspólny, obie sumy płatne w ratach, a ponadto kwotę 5.407 zł tytułem zwrotu nakładu z majątku wspólnego na majątek odrębny uczestnika (wkład do spółki "L."). Sąd określił wartość przedmiotu wniosku i orzekł o kosztach sądowych i kosztach postępowania.

Wyrok zaskarżyły obydwie strony. Sąd Okręgowy uznał ich apelacje za częściowo uzasadnione i zmienił zaskarżone postanowienie. Zmiany były wynikiem uwzględnienia:

- 1) zarzutu wnioskodawczyni, że wartość samochodu Mercedes była wyższa, bo nie był to samochód uszkodzony i podwyższenia wartości udziału uczestnika w tym samochodzie do 54.700 zł,
- 2) zarzutu wnioskodawczyni, że nakładem z majątku wspólnego na majątek odrębny uczestnika był także wkład dodatkowy do spółki cywilnej "L." wniesiony zgodnie z postanowieniami aneksu nr 3 z dnia 2 kwietnia 1997 r. w wysokości 46.014 zł, którego

aktualną wartość Sąd Okręgowy określił na 75.242,09 zł,

3) zarzutu wnioskodawczyni, że przedmiotem podziału powinna być również wartość udziału uczestnika w majątku spółki cywilnej "L." na dzień ustania wspólności małżeńskiej. Sąd Okręgowy powołał się na pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale z dnia 13 marca 2008 r. (III CZP 9/08 , OSNC 2009/4/54), i przyjął, że rozliczenie między małżonkami obejmuje wierzytelność odpowiadającą wartości udziału wspólnika przy przyjęciu fikcji prawnej, że wystąpienie takiego wspólnika ze spółki cywilnej nastąpiło z chwilą ustania wspólności majątkowej małżeńskiej. Wartość udziału uczestnika w spółce cywilnej "L." Sąd Okręgowy ustalił na 88.396,75 zł i zaznaczył, że zmiany (umniejszenie) wartości udziałów, jakie nastąpiły po wyłączeniu wspólności małżeńskiej nie mogły wpłynąć na obniżenie wielkości tej wierzytelności. Niemniej uznał, iż przyczyna ta uzasadnia zaniechanie aktualizacji wartości kwoty 88.396,75 zł na chwilę orzekania.

Pozostałych zarzutów wnioskodawczyni Sąd nie przyjął za zasadne. Nie zgodził się z argumentami mającymi podważyć ustalenia faktyczne co do wielkości nakładu z majątku wnioskodawczyni na majątek wspólny (prawo do mieszkania); co do nabycia przez uczestnika udziałów w spółce z o.o. "W." za środki darowane przez matkę oraz co do nabycia przez niego samochodu Mercedes na współwłasność z matką. Także stanowisko wnioskodawczyni o konieczności zaliczenia do majątku dorobkowego stron zysków osiągniętych przez uczestnika po 26 września 1997 r. z tytułu uczestnictwa w spółkach L. i "W." nie znalazło akceptacji. Sąd Okręgowy nie wypowiedział się o jego merytorycznej zasadności, natomiast ocenił, że wnioskodawczyni spóźniła się z wnioskiem o przeprowadzenie opinii biegłego, gdyż złożyła go po upływie zakreślonych przez sąd terminów obwarowanych rygiorem pominięcia później zgłoszonych dowodów. Wniosek ponowiony w apelacji pominął, uznając, że wnioskodawczyni nie wykazała, iż nie miała możliwości jego wcześniejszego zgłoszenia. Sąd Okręgowy nie zgodził się również z twierdzeniem, że brak było podstaw do rozłożenia świadczeń uczestnika na raty, ani z żądaniem wnioskodawczyni, aby doliczyć do rat odsetki kapitałowe.

Z zarzutów podniesionych przez uczestnika Sąd Okręgowy uwzględnił ten, w którym skarżący kwestionował zaliczenie do majątku dorobkowego całej kwoty jaką uzyskał ze sprzedaży przez wspólników spółki "L." udziału w nieruchomości w C. Sąd drugiej instancji wskazał, że w chwili zakupu udziału nabywało go 4 wspólników, z których jeden wystąpił ze spółki 3 września 1998 r., już po zniesieniu ustroju wspólności majątkowej między stronami. Jego wystąpienie nie powinno zatem wpływać na określenie praw uczestnika w chwili zniesienia wspólności. Dlatego Sąd Okręgowy dokonał zaliczenia do majątku wspólnego 169.065 zł jako 1/4 zwaloryzowanej ceny uzyskanej przez uczestnika ze sprzedaży udziału w nieruchomości, chociaż w rzeczywistości uczestnik otrzymał w 2002 r. 1/3 ceny. W ocenie Sądu ewentualne wzbogacenie z tego tytułu należałoby już do majątku odrębnego wnioskodawcy.

Sąd zgodził się także ze skarżącym, że nie było podstaw do zaliczenia do majątku wspólnego stron kwoty 126.010 zł odpowiadającej matematycznej różnicy w dochodach małżonków w czasie trwania wspólności majątkowej. Sąd stwierdził, że uczestnik swoje dochody

przeznaczał w znacznej części na zaspokojenie potrzeb rodziny: na pomoc dzieciom stron, na rozwinięcie działalności gospodarczej wnioskodawczynie oraz na remonty nieruchomości należących do majątku wspólnego. Wnioskodawczynie natomiast nie wykazała, żeby pokrywała inne wydatki niż własne.

Sąd Okręgowy odmówił trafności zarzutom uczestnika podważającym ustalenia potwierdzające co do zasady zasadność podstaw do zaliczenia do majątku wspólnego kwoty otrzymanej przez uczestnika ze sprzedaży udziału w nieruchomości w C. Nie znalazł także podstaw do ustalenia, że uczestnik po ustaniu wspólności majątkowej poczynił z majątku odrębnego nakłady zwiększające wartość tej nieruchomości, ani że jego udział w samochodzie Mercedes był niższy niż 1/2.

Z negatywną oceną spotkał się również zarzut bezpodstawnego zaliczenia do majątku wspólnego dywidendy ze spółki "W." za 1997 r. (zwaloryzowanej do kwoty 104.703 zł), wypłaconej już po ustaniu wspólności majątkowej między stronami, w 2000 r. Sąd Okręgowy ocenił, że dywidenda stanowiła dochód z majątku odrębnego, należny ale nie pobrany w chwili ustania wspólności majątkowej i podlegała uwzględnieniu we wzajemnych rozliczeniach, ponieważ przemawia za tym cel i charakter ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej.

Nieuwzględnione żądania zawarte w apelacjach obydwu stron zostały oddalone (pkt 2 postanowienia).

Postanowienie Sądu Okręgowego strony zaskarżyły skargami kasacyjnymi.

Wnioskodawczynie zakwestionowała trafność rozstrzygnięcia w zakresie obniżenia wchodzącej w skład majątku wspólnego sumy uzyskanej ze sprzedaży udziału w nieruchomości w C. oraz zaniechania waloryzacji wartości udziału uczestnika w spółce "L.", a ponadto zasadność wyłączenia z majątku wspólnego różnicy dochodów stron (pkt 1, ppkt 1.3 i 1.6 zaskarżonego postanowienia). Zaskarżyła też częściowo punkt 2 postanowienia - w zakresie oddalenia zarzutów i wniosków apelacji dotyczących zasadności zaliczenia do majątku wspólnego 24 udziałów w spółce z o.o. "W." oraz dochodów uczestnika pobranych przez niego z majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej.

Skarżąca powołała obydwie podstawy kasacyjne z art. 398³ § 1 k.p.c.

W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzuciła:

- błędną wykładnię art. 871 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 45 § 1 k.r.o. przez zaniechanie ustalenia wartości udziału uczestnika w majątku spółki cywilnej "L." według cen z chwili orzekania;
- niewłaściwe zastosowanie art. 31 § 2 pkt 1 i 2 k.r.o. przez odmowę rozliczenia różnicy w dochodach pobranych przez strony w okresie faktycznej separacji;
- błędną wykładnię oraz niezastosowanie art. 31 § 2 pkt 1 i 2 k.r.o. w zw. z art. 54 k.c. prowadzące do nieuwzględnienia w składzie majątku wspólnego dochodów pobieranych przez uczestnika z majątku wspólnego w okresie między ustaniem wspólności a datą orzekania;
- błędną wykładnię art. 31 § 1 i 31 § 2 pkt 2 k.r.o. i art. 45 § 1 k.r.o. przez przyjęcie,

że do majątku wspólnego nie wchodzi dochody oraz majątek nabyty w czasie trwania wspólności ustawowej przez spółkę kapitałową, w której udziały jeden z małżonków nabył z majątku osobistego (odrębnego);

- niewłaściwe zastosowanie art. 871 § 2 k.c. w zw. z art. 6 k.c. przez przyjęcie, że na wysokość spłaty należnej wnioskodawczyni z tytułu sprzedaży nieruchomości wspólników ma wpływ rozliczenie z jednym ze wspólników spółki cywilnej "L.";

Podstawę naruszenie przepisów postępowania, mającego istotny wpływ na wynik sprawy wnioskodawczyni wypełniła zarzutami:

- uchybienia art. 567 § 1 k.p.c., art. 232 k.p.c. i art. 217 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c., z art. 278 § 1 k.p.c., art. 286 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez nieprzeprowadzenie w postępowaniu apelacyjnym dowodu z uzupełniającej opinii biegłej Krystyny Oracz i uznanie za prawidłowe pominięcia tego dowodu przez Sąd Rejonowy;

-art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. i z art. 13 § 2 k.p.c. przez nierozważenie wszystkich zarzutów i wniosków apelującej.

We wnioskach skarżąca domagała się uchylenia orzeczenia Sądu Okręgowego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz zasądzenia od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uczestnik swoją skargę kasacyjną skierował przeciwko rozstrzygnięciom dotyczącym zaliczenia do majątku wspólnego kwoty 88.397 zł stanowiącej udział uczestnika w majątku spółki cywilnej "L." (pkt 1 ppkt I.6 zaskarżonego postanowienia), zaliczenia do nakładów z majątku wspólnego stron na majątek odrębny uczestnika kwoty 75.242 zł odpowiadającej wartości wkładu do spółki "L." wniesionego na podstawie aneksu nr 3 (pkt IV i VIII postanowienia) oraz w punkcie 2 w zakresie oddalenia zarzutów i wniosków apelacji odnoszących się do zaliczenia do majątku wspólnego kwoty 104.703,40 zł z tytułu zwaloryzowanej dywidendy za rok 1997.

Skarga oparta została na podstawach z art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Naruszenia prawa materialnego uczestnik upatruje w:

- błędnej wykładni art. 871 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 45 § 1 k.r.o. prowadzącej do przyjęcia, że wkład pieniężny wniesiony na podstawie aneksu nr 3 do umowy spółki "L." stanowił nakład z majątku wspólnego, mimo że został pokryty z pożyczki wspólników;

- błędnej wykładni art. 871 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 45 § 1 k.r.o. i art. 1035 k.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. przez przyjęcie wartości udziału uczestnika w spółce "L." ustalonego według jego wartości w dniu ustania wspólności majątkowej i zwaloryzowanego na dzień orzekania, mimo że udziały miały określoną wartość w dniu orzekania;

- błędnej wykładni art. 32 § 2 pkt 2 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym w dniu

zniesienia wspólności ustawowej (obecnie art. 31 § 2 pkt 2 k.r.o.), przez uznanie, że dywidenda za rok 1997, otrzymana przez uczestnika w roku 2000 weszła w skład majątku wspólnego stron, mimo że nie była wymagalna w dniu ustania wspólności ustawowej;

Podstawa naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy ujęta została w zarzutach:

- uchybienia art. 567 § 1 k.p.c., art. 232 k.p.c. i 217 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez nie przeprowadzenie przed żadnym z sądów orzekających dowodu z opinii biegłego księgowego w celu ustalenia wartości udziałów uczestnika w majątku spółki cywilnej "L." według ich stanu z daty ustania wspólności ustawowej i cen z daty orzekania;

- uchybienie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez nierozważenie wszystkich zarzutów uczestnika i nieustosunkowanie się do nich w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia, oraz pominięcie innych koniecznych elementów uzasadnienia, co uniemożliwia weryfikację stanowiska tego Sądu.

W konkluzji uczestnik wystąpił o uchylenie postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania sądowi drugiej instancji oraz zasądzenie od wnioskodawczyni kosztów postępowania według norm przepisanych.

Uzasadnienie prawne

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skargi kasacyjne stron okazały się uzasadnione jedynie częściowo.

Obydwoje skarżący zgłosili niemal jednobrzmiące, choć częściowo odmienne w zakresie przesłanek, zarzuty procesowe. Nie mogą one jednak odnieść zamierzonego skutku.

Uzasadnienie zaskarżonego postanowienia nie spełnia wprawdzie wszystkich wymagań stawianych przez art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c., ponieważ w części zawierającej rozważania Sądu odwoławczego nie przytacza wprost podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Jednak jego treść trzeba analizować całościowo, a więc łącznie z częścią referującą motywy rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji. Tam zaś znajdują się odwołania do przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego normujących stosunki majątkowe małżeńskie i reguły rozliczeń po wyłączeniu wspólności ustawowej. Wywody uzasadnienia wskazują na to, że Sąd Okręgowy generalnie przyjął jako prawidłowe ustalenia i kwalifikację prawną zastosowaną przez Sąd Rejonowy. Zakwestionował jedynie niektóre ustalenia faktyczne i wówczas przeprowadził niezbędną ocenę materiału dowodowego. W wypadku, w którym nie zgodził się z zapatrywaniami prawnymi Sądu pierwszej instancji, związanymi rozliczeniem wartości udziału uczestnika w spółce cywilnej, wkład pieniężny do której pochodził z majątku wspólnego małżonków - podstawę prawną zastąpił odesłaniem do przywołanych orzeczeń Sądu Najwyższego. Nie jest to formuła prawidłowa, jednak pozwala odtworzyć sposób rozumowania Sądu Okręgowego i podstawy rozstrzygnięcia, a tym samym stwierdzone uchybienie nie stanowi uzasadnionej podstawy kasacyjnej. Uchybienia w treści i

konstrukcji uzasadnienia mogą bowiem stanowić skuteczny zarzut jedynie wtedy, kiedy powodują brak możliwości przeprowadzenia kontroli motywów orzeczenia zaskarżonego skargą kasacyjną (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83 oraz nie publikowane orzeczenia z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, czy z dnia 21 stycznia 2010, I CSK 209/09). Strony niesłusznie też kierują zarzuty dotyczące prawidłowości pominięcia zgłaszanych przez nie wniosków dowodowych. Ponieważ jednak zarzuty takie wiążą się nierozzerwalnie z materialnoprawnymi przesłankami rozstrzygnięcia, które mają wpływ na ocenę potrzeby przeprowadzania tych dowodów, omówione zostaną wraz z odpowiednimi zarzutami podniesionymi w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej.

Zarzuty naruszenia prawa materialnego obydwu skarg miejscami krzyżują się, celowe będzie zatem rozważenie ich według kryteriów przedmiotu, którego dotyczą.

1. Wkład uczestnika do spółki cywilnej "L."

Sąd Okręgowy ustalił, że z majątku wspólnego stron uczestnik dokonał nakładu na majątek spółki cywilnej "L.". Nastąpiło to przez dwukrotne wniesienie wkładu pieniężnego - raz w kwocie 25 mln starych złotych i później w kwocie 46.014 zł. Uczestnik kwestionuje fakt, że druga wpłata nastąpiła z majątku wspólnego, jednak ten jego zarzut godzi w ustalenia faktyczne i przeprowadzoną przez sąd drugiej instancji ocenę dowodów, tym samym narusza zakaz z art. 398³ § 3 k.p.c. i nie może być przedmiotem rozpoznania. Na marginesie tylko można zaznaczyć, że gdyby nawet przyjąć, iż na zakup udziałów uczestnik przeznaczył środki uzyskane z zaciągniętej pożyczki - to także te środki w istocie pochodziłyby z majątku wspólnego, do którego - na podstawie art. 32 § 1 k.r.o. weszłyby pieniądze pochodzące z pożyczki.

Uczestnik podnosi dalej, że w zaskarżonym postanowieniu został dwukrotnie obciążony z tego samego tytułu. Sąd uwzględnił zwaloryzowany wkład do spółki jako nakład z majątku wspólnego na majątek odrębny i zasądził połowę tak ustalonej kwoty od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni. Jednocześnie Sąd Okręgowy zaliczył do składników majątku wspólnego stron kwotę 88.397 zł jako udział uczestnika H. M. w majątku Przedsiębiorstwa Handlowo-Produkcyjnego "L." spółka cywilna.

Zastrzeżenia skarżącego są słuszne. Wkład do spółki cywilnej staje się składnikiem majątku wspólnego wspólników tej spółki i od chwili wniesienia przestaje być składnikiem majątku wspólnego małżonków. Nie jest, ściśle rzecz biorąc, nakładem na majątek odrębny wspólnika, gdyż przechodzi do majątku łącznego wspólników. W orzecznictwie nie budzi sporu, że do takiego wkładu można w drodze analogii stosować art. 45 k.r.o., a zatem traktować go analogicznie jak nakład na majątek odrębny jednego z małżonków (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2004 r., III CZP 46/04, OSNC 2005/9/152 i z dnia 13 marca 2008 r., III CZP 9/08, OSNC 2009/4/54). Rozbieżności powstały jedynie co do tego, w jaki sposób nakład ten powinien być rozliczony w postępowaniu o podział majątku wspólnego: czy należy przyjąć jego wartość nominalną zwaloryzowaną na chwilę orzekania (za ta koncepcją opowiadała się pierwsza z powołanych uchwał), czy też ustalenie wartości nakładu powinno uwzględniać wartość fikcyjnie ustalonego udziału, jaki przysługiwałby małżonkowi - wspólnikowi spółki, gdyby z tej spółki wystąpił w momencie ustania

wspólności majątkowej małżeńskiej, określoną według cen z chwili orzekania (taki pogląd Sąd Najwyższy przyjął w drugiej z powołanych uchwał). To drugie stanowisko należy zaakceptować jako bardziej odpowiadające przyjętej w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zasadzie dominującej roli majątku wspólnego (art. 32 § 1 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw - Dz. U. Nr 162, poz. 1691).

Prawa "spółkowe" w spółce "L." przynależały do majątku odrębnego uczestnika, a w sytuacji, kiedy z tej spółki nie wystąpił - nie przysługiwał mu udział w rozumieniu art. 875 k.c. w czasie trwania stosunku spółki wspólnikom przysługuje bowiem wspólność łączna (bezu udziałowa) majątku wspólnego. Dlatego w skład majątku wspólnego stron nie może wchodzić wierzytelność z tytułu udziału uczestnika w spółce cywilnej "L.", którą - jako składnik majątku wspólnego wskazał Sąd Okręgowy. Do majątku tego wchodzi jedynie wierzytelność z tytułu nakładu z majątku wspólnego na majątek odrębny uczestnika - obejmujący przysługujące mu prawa wspólnika spółki cywilnej, uzyskane w zamian za wniesienie wkładów. Ponadto zaś majątek wspólny zasilają wierzytelności przypadające wspólnikom w toku działalności spółki.

Nakład z tytułu wkładów Sąd Okręgowy ujął w orzeczeniu dotyczącym pkt IV postanowienia Sądu Rejonowego i rozliczył według konkurencyjnego poglądu - dokonując określenia aktualnej wartości wkładu przy zastosowaniu kryterium zmiany siły nabywczej pieniądza. Skarżący ma zatem rację, że w zaskarżonym postanowieniu Sąd Okręgowy w sposób niedopuszczalny podwójnie rozliczył tę samą wierzytelność, raz przy tym błędnie ją kwalifikując jako udział uczestnika w spółce cywilnej. Tym samym nie sposób odeprzeć twierdzenia, że Sąd Okręgowy naruszył art. 871 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 45 § 1 k.r.o. Nie jest natomiast trafny zarzut, że prawidłowe byłoby określenie wartości tego nakładu na potrzeby jego rozliczenia według zwaloryzowanej wartości nominalnej. Nie można także zgodzić się na proponowaną przez skarżącego interpretację zasady dokonywania w postępowaniu o podział majątku wspólnego rozliczeń wszystkich wartości majątkowych według ich stanu z chwili wyłączenia wspólności a wartości z chwili orzekania. Propozycja uczestnika zakłada w rzeczywistości ustalenie wartości jego udziału w spółce według stanu i wartości z chwili orzekania, skarżący bowiem wskazuje na to, że jego udział istniał i miał konkretną wartość w momencie wydawania zaskarżonego postanowienia (aczkolwiek mogła to być wartość zerowa). Tymczasem uwzględnienie stanu z chwili ustania wspólności majątkowej wymaga przyjęcia wówczas istniejącej sytuacji majątkowej spółki cywilnej, rzutującego na oszacowanie hipotetycznego "udziału" uczestnika. Wartość tego "udziału" z chwili orzekania oznacza z kolei konieczność fikcyjnego założenia trwania niezmiennego stanu majątkowego i sytuacji gospodarczej spółki "L." w chwili orzekania i przeprowadzenia szacunku "udziału" według realiów z tego czasu. W tym więc zakresie należało podzielić zarzut wnioskodawczyni, która kwestionowała prawidłowość przyjęcia do rozliczeń wartości "udziału" uczestnika z chwili wyłączenia wspólności majątkowej. Natomiast nie był uzasadniony zarzut procesowy uczestnika, który upatrywał uchybienia przez Sąd Okręgowy przepisom art. 567 § 1 k.p.c., art. 232 k.p.c. i 217 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez nieprzeprowadzenie dowodu z opinii biegłego w celu określenia rzeczywistej wartości

"udziału" w spółce "L." w chwili orzekania. Ten dowód był bowiem nieprzydatny, ponieważ nie służyłby ustaleniu faktu istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 227 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.).

2. Udziały w spółce z o.o. Agencja "W." w K.

Wnioskodawczynie kwestionuje stanowisko Sądów obydwu instancji, że udziały te weszły do odrębnego majątku uczestnika, ponieważ nabyte zostały za środki uzyskane z darowizny od matki uczestnika. Dostrzega przy tym trudności jakie stwarza jej zakaz zaczepienia skargą ustaleń faktycznych i oceny dowodów, dlatego opiera się na argumente, że nabycie udziałów do majątku odrębnego powinno wynikać z zapisu w umowie zakupu tych udziałów. Nie jest to pogląd uzasadniony. Wprawdzie art. 32 § 1 k.r.o. w dawnym brzmieniu (obecnie art. 31 § 1 k.r.o.) ustanawiał jako zasadę, że przedmioty majątkowe nabyte przez oboje lub jednego z małżonków wchodzi do majątku wspólnego, jednak art. 33 k.r.o. precyzował przypadki, kiedy określony składnik majątkowy stawał się przedmiotem odrębnej własności (obecnie majątku osobistego) jednego z małżonków. Zgodnie z art. 33 pkt 2 i 3 k.r.o., do majątku odrębnego wchodziły m.in. przedmioty nabyte przez darowiznę (o ile darczyńca nie postanowił inaczej), oraz przedmioty uzyskane za środki otrzymane w zamian za te, które małżonek otrzymał w drodze darowizny. Przepisy nie wymagały przy tym zastrzeżenia przy zawieraniu umowy, że nabycie następuje do majątku odrębnego, aby taki skutek nastąpił. Wejście przedmiotu majątkowego do majątku odrębnego jest konsekwencją wypełnienia wymagań ustawowych dotyczących podstawy jego nabycia. Dlatego też - wobec ustalenia przez Sądy obydwu instancji - że uczestnik zakupił udziały w spółce "W." za pieniądze darowane mu przez matkę, uzasadniony jest wniosek, że udziały te stanowią majątek odrębny uczestnika.

Zupełnie chybiony jest zaś pogląd prawny skarżącej jakoby do majątku wspólnego stron wchodził majątek nabyty w czasie trwania wspólności ustawowej przez spółkę kapitałową, w której udziały jeden z małżonków nabył z majątku odrębnego. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest odrębną osobą prawną i nabywa prawa majątkowe na swoją rzecz, a nie do majątku wspólników.

3) Dochody ze spółki z ograniczoną odpowiedzialnością "W." i spółki cywilnej "L."

Uczestnik podważa zasadność wliczenia do majątku wspólnego sum otrzymanych przez niego tytułem dywidendy za rok 1997 w spółce "W.", podnosząc, że dywidenda stała się wymagalna dopiero w 2000 r., kiedy uchylono uchwałę wspólników z 1998 r., przeznaczającą zysk bilansowy z 1997 r. na fundusz zapasowy i przekazano ten zysk do podziału dla wspólników. Stanowisko to nie jest trafne. Decydujący dla oceny czy dywidenda weszła do majątku wspólnego jest okres, którego dywidenda ta dotyczy. W niniejszej sprawie nie budzi wątpliwości, że jest to dochód uczestnika otrzymany za 1997 r., a zatem w czasie, kiedy między stronami obowiązywała jeszcze wspólność majątkowa małżeńska.

Okoliczność, że wspólnicy pierwotnie inaczej zadysponowali zyskiem, jest nieistotna, skoro ostatecznie ta ich uchwała została uchylona i zysk przeznaczono na dywidendę, należną wspólnikowi na podstawie art. 191 § 1 k.s.h. Wprawdzie wymagalność roszczenia o wypłatę dywidendy nastąpiła dopiero z chwilą podjęcia uchwały o podziale zysku, a więc już po ustaniu wspólności majątkowej, jednak dla oceny podstaw zaliczenia tego dochodu z majątku odrębnego uczestnika do majątku wspólnego decydujące znaczenie ma, kiedy podlegający

podziałowi zysk został wypracowany. Jeśli miało to miejsce w okresie trwania wspólności - cel i charakter ustroju wspólności majątkowej nakazuje zaliczyć do majątku wspólnego dywidendę wypłacaną z tego zysku. Istotą ustroju wspólności ustawowej jest włączenie do majątku wspólnego małżonków dochodów, jakie każde z nich osiągnęło w czasie trwania wspólności majątkowej m.in. z majątku odrębnego. Wyłączenie z tego majątku składnika, którego podstawy ekonomiczne powstały w czasie trwania wspólności tylko dlatego, że zgodnie z przepisami jego wymagalność uzależniona była od czynności podjętych już po ustaniu wspólności, powodowałoby nieuzasadnione umniejszenie majątku wspólnego z korzyścią dla majątku odrębnego. W konsekwencji nie doszło do zarzucanego naruszenia art. 32 § 2 pkt 2 k.r.o.

Wnioskodawczynie z kolei domagała się objęcia rozliczeniami dochodów uczestnika z obydwu spółek za okres od ustania wspólności do chwili wydania orzeczenia o podziale majątku wspólnego. Jej stanowisko nie ma jednak żadnego uzasadnienia. W sytuacji, kiedy zarówno prawa uczestnika związane z jego uczestnictwem w spółce cywilnej "L." jak i w spółce z o.o. "W." stanowiły składnik jego majątku odrębnego - od chwili ustania wspólności ustawowej dochody z obydwu źródeł wchodziły do majątku uczestnika, a wnioskodawczynie nie może rościć sobie do nich pretensji. Artykuł 32 § 2 pkt 2 k.r.o. odnosił się jedynie do dochodów z majątku odrębnego osiągniętych w okresie trwania ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej, a nie po jego wyłączeniu.

Tym samym wniosek dowodowy wnioskodawczynie dotyczący rozliczenia tych dochodów nie miał podstaw w art. 227 k.p.c. (w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.), wobec czego jego oddalenie przez Sąd Okręgowy (aczkolwiek inaczej uzasadnione) nie stanowiło uchybienia procesowego. Wnioskodawczynie kwestionuje także zasadność wyłączenia spośród składników majątku wspólnego wartości odpowiadającej różnicy dochodów stron w okresie od 1994 do 1997 r. Argumenty jakie podnosi nie są przekonujące. Sam fakt pozostawiania stron w separacji i prowadzenia odrębnej gospodarki finansowej nie uzasadnia dokonywania matematycznych wyrównań, skoro - jak ustalił Sąd Okręgowy - w okresie tym uczestnik przeznaczał swoje dochody na utrzymanie składników majątku wspólnego i wykonywanie obowiązku alimentacyjnego wobec dzieci. W ten sposób uczestnik realizował ustawowy obowiązek utrzymywania rodziny, wobec czego jego dochody zostały zużyte w sposób nie rodzący obowiązku ich zwrotu do majątku wspólnego podlegającego podziałowi.

4) Dochód z tytułu sprzedaży udziału w nieruchomości w C.

Pogląd wnioskodawczynie, że cała uzyskana przez uczestnika w 2002 r. suma stanowi ekwiwalent nakładu z majątku wspólnego przeznaczonego na zakup przez uczestnika (wraz z innymi współnikami spółki "L.") udziału w nieruchomości w C., nie jest trafny. Sąd Okręgowy słusznie wskazał, że suma przeznaczona z majątku wspólnego na ten cel wyliczona była przy założeniu, że udział w nieruchomości kupuje wspólnie czterech współników w częściach równych. Tak też zakup ten został zrealizowany. Tym samym odpowiednikiem nakładu była 1/4 kwoty uzyskanej ze sprzedaży udziału, dokonanej już po wyłączeniu wspólności między małżonkami. To, że po ustaniu wspólności doszło do zmian w składzie spółki cywilnej, bowiem jeden ze współników z niej wystąpił, nie było zdarzeniem prawnym wpływającym na zmianę rozmiaru dokonanego wcześniej nakładu z majątku wspólnego stron. W konsekwencji zarzut naruszenia art. 871 § 2 k.c. w zw. z art. 6 k.c. nie

miał uzasadnionych podstaw.

Z przytoczonych względów, mając na uwadze kompleksowy charakter orzeczenia o podziale majątku wspólnego i rozliczeniu nakładów z majątku wspólnego na majątki odrębne małżonków - zaskarżone postanowienie należało uchylić w zakresie wskazanym w sentencji i przekazać sprawę w tej części do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego uzasadnia art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹, art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c.